

Hindistan'ın Keşmir'e İlişkin 370. Maddeyi Feshetmesine Yönelik BAE ve Suudi Arabistan'ın Verdiği Karşılığın Anlamı

MOHAMMED SİNAN SİYECH

[Bu yazının İngilizce orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur]

Özet: Tartışmalı bir bölge olan Keşmir'de Hindistan'ın gerçekleştirdiği son faaliyetler, Pakistan ve bazı diğer devletler nezdinde sert karşılıklara yol açtı. Kimileri Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Suudi Arabistan gibi Müslümanların yönetimindeki devletlerin Hindistan'ın Keşmir'deki saldırgan tavırları sebebiyle yakın ittifak ilişkileri içinde oldukları Pakistan'ın duruşunu desteklemesini beklerken, Körfez ülkeleri olanlar karşısında büyük ölçüde sessiz kaldı. Bu yazı, Hindistan'ın Keşmir'deki faaliyetleri çerçevesinde gelişen olayları; Pakistan'ın buna dönük tepkisini ve Suudi Arabistan ile BAE'nin bu durum karşısındaki açık ve tarafsız tutumunun sebeplerini konu edinmektedir. Devamında bu iki Körfez ülkesinin Hindistan ve Pakistan karşısındaki konumları değerlendirilmektedir.

Giriş

Keşmir, İngiltere'den bağımsızlığın kazanıldığı 1947 yılından bu yana Hindistan ve Pakistan arasındaki bir ihtilaf noktası olan Cammu Keşmir bölgesinin bir kısmını oluşturmaktadır.¹ Pakistan, kazanılan bağımsızlığın bir sonucu olarak Hindu ağırlıklı Hindistan'da yaşayan ve orada dini gerekçelere bağlı olarak eziyet görmesi muhtemel Müslümanların korunması için ortaya çıkmış bir devlettir. Bunun sonucunda 1947 yılına gelindiğinde daha önce İngiliz hâkimiyeti altındaki 550'den fazla prensliğin çoğuna Hindistan'a veya Pakistan'a katılma seçeneği sunulmuştur.²

Hindu Kralı Raca Hari Singh tarafından yönetilen ve nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan Keşmir, ilk etapta bağımsız kalmıştır. Ancak yeni kurulmuş olan Pakistan hükümeti 1947 yılında Keşmir'i ilhak etmek için kuvvetlerini yolladığında, Hari Singh de Keşmir'i korumak için Hindistan'dan yardım istemiş ve bu talep sonucunda Hindistan birlikleri Keşmir'e gelip Pakistan ile savaşa girmiştir.³ Raca Hari Singh, Hindistan'ın verdiği koruma karşılığında bu devletin Keşmir'i yönetmesine müsaade etmiştir. Buna göre, Keşmir'in kendi anayasası olacak ve Hindistan Anayasası'nın 370. maddesinde buna yönelik özel hükümler yer alacaktı.⁴

Bu anlaşmanın bir diğer koşulu, Keşmirliğin düzenlenecek bir referandum sonucunda Hindistan'dan ayrılabilmesine veya Hindistan'a katılabilmesine olanak verilmesiydi ancak böyle bir referandum henüz gerçekleştirilemedi. Yıllar içerisinde, Keşmirliğin Hindistan tarafından yapılan çeşitli müdahalelere ve insan hakları ihlallerine tanık oldu ve bu durum, 1989 yılında bölgede uzun süren ve en az 30,000 insanın ölümüne yol açan bir isyanın patlak vermesine yol açtı.⁵ Bazı isyancı gruplar da düzensiz bir savaş şekli olarak Pakistan kuvvetleri tarafından desteklendi. Dahası, son beş yıl içerisinde bölgede Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) ve Hint Alt kıtası El Kaidesi (AQIS) gibi ulus-aşırı faaliyetler içerisindeki cihat yanlısı gruplar eleman devşirmek ve Keşmir Vadisi'nde varlık göstermek için birbirleriyle yarışır hâle geldi.⁶

Hindistan hükümeti, 5 Ağustos 2019 tarihinde 370. maddeyi feshettiğini duyurdu ki bunun anlamı, Keşmir'in artık temel olarak kendi anayasası yerine Hindistan Anayasası'na tabi olacağıydı.⁷ Bu duyurunun akabinde bölgede iletişim altyapısının tamamen devre dışı bırakılması gibi bir adım da atıldı. Hindistan hükümeti bu adımı, aşırılık yanlısı grupların içerisinden geçilen dönemi kendi faaliyetlerini arttırmak için kullanabileceklerinden duyduğu endişe ile meşrulaştırdı.⁸ Çeşitli gruplar, iletişim

Hindistan hükümeti, 5 Ağustos 2019 tarihinde 370. maddeyi feshettiğini duyurdu ki bunun anlamı, Keşmir'in artık temel olarak kendi anayasası yerine Hindistan Anayasası'na tabi olacağıydı

altyapısının devre dışı bırakılmasına ek olarak Keşmirililere yönelik işkence, tecavüz ve tutuklama gibi birçok insan hakları ihlâlinin işlendiğinin de altını çizdi.⁹ Bu durum bölge çapında bir dizi olayı da tetikledi.

Pakistan'ın Tepkisi

Hindistan ve Pakistan arasında Keşmir'e ilişkin yaşanan gerilimlerden ötürü, Pakistan'ın 370. maddenin feshedilmesine olan tepkisi güçlü oldu. İlk olarak Pakistan, Hindistan ile olan ilişkilerini alt seviyelere indirdi ve Pakistan'daki bazı Hindistanlı diplomatları sınır dışı etti.¹⁰ İkinci olarak Pakistan iki ulus arasındaki bütün ikili ticareti kapattı.¹¹ Üçüncü olarak da son derece popüler olan Bollywood filmlerini yasakladı ve son hamle olarak da Samjhauta Express'in (Hindistan'ın kuzeyi ile Pakistan'ın belli bölgeleri arasında iki yönlü ulaşım hizmeti) seferlerini durdurdu.¹²

Pakistan, Hindistan ile ilişkisini alt seviyelere indirmeye yönelik attığı adımlara ek olarak uluslararası toplumun Hindistan'ın karşısında durması için çaba harcadı. Örneğin Pakistanlı yetkililer Birleşmiş Milletler'den (BM), dost Müslüman ülkelerden ve İslam İşbirliği Teşkilatı'ndan (İİT) Hindistan'ın, Keşmir'deki saldırgan faaliyetlerini kınamalarını istedi. Daha da spesifik olarak Hindistan'ın iletişim altyapısını devre dışı bırakmasını ciddi bir insan hakları ihlâli olarak niteledi ve Hindistan'ın kınanması ve devamında yaptırımların uygulanması çağrısında bulundu.¹³

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık (İngiltere) ve diğer bazı ülkelerdeki kimi bağımsız kuruluşlar Keşmirililere uygulanan baskıya karşı seslerini yükseltse de¹⁴ diğer birçok ülkede sessizlik hâkim oldu. İlk etapta arabuluculuk yapmayı öneren ancak daha sonra geri adım atan Başkan Trump daha önceki destekleyici tutumuna rağmen daha sonra Hindistan'ın durumu kontrol altına aldığını öne sürdü.¹⁵ Avrupa Birliği (AB) son derece tarafsız bir duruş sergiledi ve ikili müzakereler yoluyla Keşmir'de bir çözüme varılması çağrısında bulundu.¹⁶ Pakistan'ın bir kınama kararı için en çok bel bağladığı İİT dahi son derece cılız bir tepki gösterdi.¹⁷ Bu noktada, Pakistan ile olan tarihsel bağları açısından Suudi Arabistan'ın ve BAE'nin verdikleri karşılıklara özel olarak not düşmek gerekiyor.

Suudi Arabistan, Keşmir'deki sorunların Hindistan'ın kendi içerisinde çözmesi gereken bir iç sorun olduğunu belirtirken, Hindistan'ın en büyük petrol şirketi olan Reliance'a yapacağı 15 milyar Amerikan doları civarındaki yatırımına devam ederek Hindistan'a olan güvenini de gösterdi

BAE ve Suudi Arabistan'ın Reaksiyonlarını Anlamak

Pakistan'ın bazı devletlerin Hindistan'ı kınamaları yönündeki çabaları büyük ölçüde Ortadoğu'daki en güçlü iki müttefikinin kanaatlerine bağlıydı: Suudi Arabistan ve BAE. Pakistan bu iki devletle uzun süredir yakın ilişkilere sahipti. Örneğin, bu iki devletin ordularının yıllardır Pakistan ordusu tarafından eğitiliyor olması bu olguyu en net şekilde ortaya koymaktadır.¹⁸ Dahası, bu iki Körfez ülkesi yardım ve ticaret amaçlı olarak Pakistan'a milyonlarca dolar kaynak aktarmıştır.¹⁹

Tüm bu sebeplerden ötürü Suudi Arabistan ve BAE'nin Hindistan'ın Keşmir'deki faaliyetlerine büyük ölçüde sessiz kalması şaşırtıcı oldu. Suudi Arabistan, Keşmir'deki sorunların Hindistan'ın kendi içerisinde çözmesi gereken bir iç sorun olduğunu belirtirken, Hindistan'ın en büyük petrol şirketi olan Reliance'a yapacağı 15 milyar Amerikan doları civarındaki yatırımına devam ederek Hindistan'a olan güvenini de gösterdi.²⁰

BAE'nin verdiği karşılık ise sadece tarafsız olmayıp Hindistan lehine bir görünüme sahipti. BAE'nin büyükelçisi, "bu değişikliklerin sosyal adaleti ve güvenliği, ayrıca yerel yönetimdeki kişilerin güvenini arttırmasını ve istikrar ile barışın sağlanmasına daha çok destek olmasını bekliyoruz." diye konuştu.²¹ Daha da açık bir şekilde BAE, Keşmir'deki politikaları şekillendiren Hindistan Başbakanı Modi'yi (İçişleri Bakanı Amit Shah ile birlikte) ödüllendirdi ve en yüksek sivil nişan olan 'Order of Zayed'i Keşmir'deki iletişim ablukası sürerken takdim etti.²²

Doğal olarak Pakistan, Körfez devletlerinin Hindistan için gösterdiği destek ve beklenen kınamanın ortaya konmaması sebebiyle rahatsızlık duymakta. BAE'nin Başbakan Modi'ye takdim ettiği nişana karşı bir protesto olarak Pakistan da kendi Dışişleri Bakanı'nın BAE ziyaretini iptal etti. Ayrıca Keşmir meselesine karşı empati eksikliğine yönelik endişelerini belirtti. Kimileri bu durumun BAE ve Suudi Arabistan'ın Pakistan ve Hindistan'a yönelik dış politikasında bir kaymaya işaret ettiğini öne sürse de söz konusu adımlar daha derinlemesine bir şekilde değerlendirilmeli.

BAE ve Suudi Arabistan'ın Reaksiyonu Nasıl İzah Edilebilir?

BAE ve Suudi Arabistan'ın Hindistan'ın Keşmir'deki faaliyetlerine yönelik duruşunu birkaç faktör etkilemiş olabilir. Birincisi, Hindistan'ın bir ekonomik güç olarak artan nüfuzu ki bu durum onun dünyadaki konumunu da şekillendiriyor. Zira BAE ve Suudi Arabistan'ın da Hindistan'da özel menfaatleri var çünkü iki ülke de Güney Asya'daki bu ülkenin hızla artan enerji ihtiyacı

için milyonlarca dolarlık petrol tedariki sağlıyorlar. Aynı zamanda iki ülke Hindistan'daki yatırımlarını arttırmaya da başladı. Suudi Arabistan Reliance'a sağladığı 15 milyar dolara ek olarak 100 milyar Amerikan doları değerinde bir yatırım taahhüdünde de bulundu. ²³

Benzer bir şekilde BAE de çok sayıda Hindistanlı şirkete 60 milyar Amerikan doları değerinde bir yatırım taahhüdünde bulundu.²⁴ Tüm bu tablo, hâlihazırda iç ekonomik sorunlarla boğuşan ve bu sebeple Suudi Arabistan'ın da 6 milyarlık bir kurtarma paketi sağladığı Pakistan'ın durumuyla net bir tezat teşkil etmekte. Her ne kadar söz konusu kurtarma paketi 20 milyar dolarlık bir yatırım planıyla ağırlık kazansa da²⁵ Pakistan'ın bir fırsattan ziyade ekonomik bir yük olarak görüldüğü su götürmez bir gerçektir.

Tüm bunlara ek olarak hem BAE hem de Suudi Arabistan, Modi'nin ve Amit Shah'ın radikal İslamcılar ve cihatçı gruplar konusunda duyduğu rahatsızlığı paylaşmaktadır. Bu iki Körfez ülkesine göre Müslüman Kardeşler gibi siyasal İslamcı hareketler Orta Doğu'daki çeşitli cihat yanlısı hareketlerin öncülü.²⁶ Her ne kadar Körfez devletleri tarafından bu tip endişeler sıklıkla büyütülse de bu durum İslamcılara karşı birçok önlem alınmasının da yolunu açtı. Nitekim bu yaklaşım Modi'nin ve Amit Shah'ın görüşleriyle benzeşiyor. Bu iki figür de Müslümanlara, özellikle de şiddet yanlısı faaliyetler içerisindeki gruplara karşı nefreti körükleyen, aşırılık yanlısı ve Hindu milliyetçisi bir partiye mensuplar.²⁷ Yıllardır Hindistan hükümeti tarafından çeşitli eziyetlere maruz kalan Keşmir halkının mevcut memnuniyetsizliklerine rağmen BAE ve Suudi Arabistan Keşmir'deki isyan hareketini sebepsiz bir hareket olarak görüyor.

Bu tutum, on yıllar boyunca kendi stratejik kazanımları için İslamcı ve cihat yanlısı grupları desteklediği hususunda Hindistan ve başkaca aktörler tarafından suçlanan Pakistan'ın konumu ile taban tabana zıtlık gösteriyor. 1980'lerde Pakistan bu yönde bir politika izlemiş, ancak bunu ABD'nin Sovyetler Birliği ile olan çatışmasını desteklemek için yapmıştır. Nitekim BAE ve Suudi Arabistan'ın da o dönemki görüşleri bu yöndeydi.²⁸ Ancak yıllar içerisinde, daha önce Sovyetler Birliği'ne karşı savaşmış olan cihat yanlısı grupların birçok mensubu başka ülkelerde farklı şubeler kurmuş ve bunlar yerel terör örgütleri olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Arap Yarımadası El Kaide'si bunlardan biridir ve bu örgütün selefi olan Suudi Arabistan'daki El Kaide yapılanması bazı Afgan Cihadı veteranlarından oluşuyordu- Suudi Arabistan'ı hedef aldı.²⁹

Buna göre, Suudi Arabistan ve BAE'nin her ikisi de bir İslamcı görüşü destekleyen, özellikle de bu iki devletteki monarşi rejimlerinin otoritesini hedef alan herhangi bir gruba karşı tetikte bir hâle geldi. Suudi Arabistan ile BAE'nin, Temmuz 2018'de Hindistan güvenlik kuvvetlerine karşı bir terör saldırısı düzenlendiği zaman Hindistan'ın Pakistan topraklarının oldukça içerisinde askeri faaliyet göstermesini desteklemesinin sebebi bu durum olabilir.³⁰ Yani, Hindistan'daki herhangi bir radikal İslamcı/cihat yanlısı eylemi bastırmak veya yok etmek (gerçek olsun veya olmasın) bahanesiyle meşrulaştırılan adımların BAE ve Suudi Arabistan tarafından desteklenmesi oldukça olasıdır.

***Yukarıda ortaya konan tüm olgular çerçevesinde
BAE ve Suudi Arabistan'ın, Hindistan'a daha fazla
yanaşırken Pakistan'dan uzaklaştığı öne sürebilir.
Ancak bu durum onların Pakistan ile olan ilişkilerini
tamamen sona erdirecekleri anlamını taşımıyor***

Son olarak, bu iki Körfez ülkesinin Hindistan'daki insan hakları ve demokrasi ihlallerine karşı tepki göstermesi pek muhtemel değildir, zira kendi ülkeleri içerisinde de bu değerleri pek destekleyen bir durumları yoktur.³¹ Her iki devletin de sicilinde, hem kendi ülkeleri içerisindeki hem de 2013 yılında Muhammed Mursi'yi deviren askeri diktatör Abdülfettah Sisi'ye milyarlarca dolarlık yardım sağladıkları Mısır gibi ülkelerde demokrasi yanlısı hareketleri ve gösterileri bastıran faaliyetleri yer almaktadır.³²

Bir Politika Değişimi mi Söz Konusu?

Yukarıda ortaya konan tüm olgular çerçevesinde BAE ve Suudi Arabistan'ın, Hindistan'a daha fazla yanaşırken Pakistan'dan uzaklaştığı öne sürebilir. Ancak bu durum onların Pakistan ile olan ilişkilerini tamamen sona erdirecekleri anlamını taşımıyor. BAE ve Suudi Arabistan dışişleri bakanlarının yakınlarda yaptıkları bir ziyarette Pakistan'a 20 milyar Amerikan doları tutarında yatırım taahhüdü verildi. Bu miktar Hindistan'a vaat edilen yatırım tutarından az olsa da kayda değer bir taahhüt.

Esasında, bu tarz bir diplomasi yeni ortaya çıkmış değil. Şubat 2019'da Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman'ın Hindistan ve Pakistan'a planlanan ziyaretleri, Pakistan'ı üs olarak kullanan teröristlerin çok sayıda Hindistanlı güvenlik kuvvetleri mensubunu öldürdüğü Pulwama saldırısından bir gün sonraya denk geldi. Hindistan ve Pakistan'ın savaşın eşliğine gelmesine rağmen,

her iki tarafın başbakanları Suudi prensi ağırladı ve resmi ziyaret protokollerini aşip kendisini doğrudan karşıladı. Bu ziyaretleri takiben, Muhammed bin Selman'ın ülkesinin Güney Asya'daki ilişkileri dengeli bir şekilde sürdürme çabasını ortaya koyan birçok açıklama ve anlaşma da yapıldı.³³ Bu şekilde hareket edilmesinin birkaç sebebi vardı:

■ **Birincisi**, her ne kadar Hindistan'a bir yaklaşma olsa da hem BAE hem de Suudi Arabistan savunma meselelerinde Pakistan'ın desteğine ciddi ölçüde bağımlı durumdadır.³⁴ Pakistan'ın Eylül 2019'da Suudi Kraliyet Kuvvetleri'ne destek sözü vermesi de bunun bir göstergesi. Dahası, Suudi ve Pakistanlı ordu komutanları arasında yapılan son toplantılar, iki devlet arasındaki güçlü bağları bir kez daha teyit etti.³⁵

■ **İkincisi**, konumu itibarıyla Pakistan hâlâ Afganistan barış sürecinde ve Taliban'ın kontrol altına alınmasında önemli bir siyasi ağırlığa sahip ki Suudi Arabistan'ın da BAE'nin de bu meselelerin çözümünde çıkarları mevcut. Nitekim BAE'nin ABD, Afgan hükümeti ve Taliban temsilcileri arasında yapılan müzakerelere ev sahipliği yaptığı ve Pakistan'ın bu müzakerelere zemin hazırlanmasına yardımcı olduğu da bilinmekte.³⁶ İran'ın, Taliban ile son zamanlarda kurduğu ilişkiler göz önüne alınırsa, Suudi Arabistan ve BAE'nin ilişkilerde etkilerini kaybetme korkusu yaşıyor olması muhtemel. Şüphesiz ki Pakistan da kendi ilişkilerini korumak için bu etki unsuruna dayanacaktır.³⁷

Her ne kadar Pakistan'ın 2015 yılında Yemen'de İran destekli Husilere karşı verilecek savaşa BAE'nin ve Suudi Arabistan'ın yanında dâhil olmayı reddetmesi sebebiyle ilişkiler gerilmiş olsa da Pakistan hâlâ bu iki devlet için de önemli bir koruyucu olma rolünü sürdürüyor. İki ülkenin Hindistan'a ise aynı şekilde bel bağlaması mümkün değil

■ **Son olarak**, Suudi Arabistan ve BAE, İran'ın saldırganlığına karşı her zaman Pakistan'ın askeri desteğine bel bağladı. Bu durum özellikle de İran'ın söz konusu iki Körfez ülkesine karşı nükleer güç kullanma tehdidinde bulunması durumunda Pakistan'ın sahip olduğu nükleer silahlar ile bir koruma şemsiyesi teşkil etmesi açısından da önemli.³⁸ Bu sebeple, her ne kadar Pakistan'ın 2015 yılında Yemen'de İran destekli Husilere karşı verilecek savaşa BAE'nin ve Suudi Arabistan'ın yanında dâhil olmayı reddetmesi sebebiyle ilişkiler gerilmiş olsa da Pakistan hâlâ bu iki devlet için de önemli bir koruyucu olma rolünü sürdürüyor. İki ülkenin Hindistan'a ise aynı şekilde bel bağlaması mümkün değil.

Sonuç

Tüm sonuçları göz önüne alındığında BAE ve Suudi Arabistan'ın, Güney Asya'daki bu iki rakip devletten biri ile ilişkilerini diğeri ile bağlarını koparma pahasına geliştireceği bir tercih yapması pek olası değil.³⁹ İki Körfez ülkesi aynı zamanda birer enerji tedarikçisi ve tarafsız kalmaları ceplerini doldurmalarına yardımcı oluyor. Çıkarları uyuştuğu zaman Pakistan'ı da Hindistan'ı da desteklemelerinin sebebi de bununla ilgili.

Hindistan ve Pakistan nasıl, Arap devletleri ve İran arasında dengeli bir ilişki sürdürüyor ise, Arap devletleri de Hindistan ve Pakistan arasında böyle bir ilişki sürdürüyor. Pakistan da Hindistan da BAE ve Suudi Arabistan için birbirinden farklı fakat çok kritik konularda öneme sahip. Bu sebeple, gelecekteki düşük düzeyli ihtilaflarda ve gerilimlerde bu iki ülkenin hem Hindistan hem de Pakistan ile olan dostluklarını koruyacak şekilde karşılıklar vermesi beklenebilir. Ne yazık ki bu "reelpolitik" oyunun en büyük kaybedeni Keşmirliiler.

Hindistan ve Pakistan nasıl, Arap devletleri ve İran arasında dengeli bir ilişki sürdürüyor ise, Arap devletleri de Hindistan ve Pakistan arasında böyle bir ilişki sürdürüyor

Referanslar

- 1- Daha fazla bilgi için bkz. Victoria Schofield, "Kashmir in the crossfire" (Londra: IB Tauris) 2010-
- 2- A.g.e.
- 3- A.g.e.
- 4- A.g.e.
- 5- "30 years on, 'new age militancy' stokes Kashmir conflict", Straits Times, 31 Temmuz 2018, <https://www.straitstimes.com/asia/south-asia/30-years-on-new-age-militancy-stokes-Kashmir-conflict>
- 6- Saeed Shah, "Pakistan's New Plight in Kashmir: What to Do About the Jihadists", Wall Street Journal, 11 Ağustos 2019, <https://www.wsj.com/articles/pakistans-new-plight-in-kashmir-what-to-do-about-the-jihadists-11565523414>
- 7- 'Article 370: What happened with Kashmir and why it matters', BBC, 6 Ağustos 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-49234708>
- 8- Saeed Shah, "Pakistan's New Plight in Kashmir: What to Do About the Jihadists", Wall Street Journal, 11 Ağustos 2019, <https://www.wsj.com/articles/pakistans-new-plight-in-kashmir-what-to-do-about-the-jihadists-11565523414>
- 9- Nihah Masih, Joana Slater and Irfan Shams, "The night the soldiers came: Allegations of abuse surface in Kashmir", Washington Post, 30 Eylül 2019, https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/the-night-the-soldiers-came-allegations-of-abuse-surface-in-kashmir/2019/09/28/90969472-d40d-11e9-8924-1db7dac797fb_story.html
- 10- 'Pakistan downgrades diplomatic ties with India, expels envoy', Times of India, 7 Ağustos 2019, Pakistan downgrades diplomatic ties with India, expels envoy, <https://timesofindia.indiatimes.com/india/pakistan-to-downgrade-diplomatic-ties-with-india-suspend-bilateral-trade/articleshow/70573614.cms>
- 11- A.g.e.
- 12- Shairee Malhotra, 'Pakistan's Anguish on Kashmir Elicits An Extremely Hollow International Response', The Diplomat, 5 Eylül 2019, <https://thediplomat.com/2019/09/pakistans-anguish-on-kashmir-elicits-an-extremely-hollow-international-response/>
- 13- A.g.e.
- 14- Bernie Sanders ve Ilhan Omar, her ne kadar fikirleri ABD'nin dış politikasını yansıtmasa da bu tip faaliyetleri kınyayan ABD'li politikacılar arasında yer alıyor.
- 15- 'Trump says India, Pakistan can handle Kashmir dispute on their own', Reuters, 26 Ağustos 2019, <https://www.reuters.com/article/us-g7-summit-trump-modi/trump-says-india-pakistan-can-handle-kashmir-dispute-on-their-own-idUSKCN1VG150>
- 16- 'EU backs Kashmir solution through bilateral dialogue', Indian Express, 2 Eylül 2019, <https://indianexpress.com/article/india/eu-backs-kashmir-solution-through-bilateral-dialogue-5957093/>
- 17- Shairee Malhotra, 'Pakistan's Anguish on Kashmir Elicits An Extremely Hollow International Response', The Diplomat, 5 Eylül 2019, <https://thediplomat.com/2019/09/pakistans-anguish-on-kashmir-elicits-an-extremely-hollow-international-response/>
- 18- 'India and Pakistan's evolving relationships with the Gulf', Strategic Comments, 22 (7), 2016.
- 19- Kamran Haider ve Ismail Dewaker, 'Pakistan Secures \$6 Billion Aid Package From Saudi Arabia', Bloomberg, 24 Ekim 2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-10-23/pakistan-says-saudi-arabia-agrees-to-6-billion-support-package>
- 20- Benjamin Parkil ve Anjil Raval, 'Saudi Aramco to acquire 20% of Reliance's oil refining unit', Financial Times, 13 Ağustos 2019, <https://www.ft.com/content/c8ca3e72-bcc8-11e9-b350-dbood509634e>
- 21- Shairee Malhotra, 'Pakistan's Anguish on Kashmir Elicits An Extremely Hollow International Response', The Diplomat, 5 Eylül 2019, <https://thediplomat.com/2019/09/pakistans-anguish-on-kashmir-elicits-an-extremely-hollow-international-response/>
- 22- 'Narendra Modi conferred with Order of Zayed', Gulf News, 12 Ağustos 2019, <https://gulfnnews.com/uae/narendra-modi-conferred-with-order-of-zayed-1.65990341>
- 23- Sanjeev Miglani, 'Saudi prince expects investment worth more than \$100 billion in India', Reuters, 19 Şubat 2019, <https://www.reuters.com/article/us-asia-saudi-india/saudi-prince-expects-investment-worth-more-than-100-billion-in-india-idUSKCN1Q9oM9>
- 24- Meena Singh Roy ve Mohammed Mudassir Quamar, "India - UAE Relations: New Dimension to Strategic Partnership," IDSA Brief, 27 Şubat 2017, Erişim: 21 Nisan 2017, http://www.idsa.in/issuebrief/india-uae-relations_msroy_170217
- 25- Joseph Hincks, 'Saudi Arabia Is Investing \$20 Billion in Pakistan. Here's What It's Getting in Return', Time, 19 Şubat 2019, <https://time.com/5531724/saudi-arabia-pakistan-mbs-imran-khan/>

- 26- Jean Loup Samman, 'The Logic of the Rapprochement between India and the Arabian Gulf', Carnegie Foundation, 28 Ağustos 2019, <https://carnegieendowment.org/sada/79730>
- 27- A.g.e.
- 28- 'India and Pakistan's evolving relationships with the Gulf', Strategic Comments, 22 (7), 2016.
- 29- Michael Knights, 'The Current State of Al-Qa`ida in Saudi Arabia' CTC Sentinel, Haziran 2010, <https://ctc.usma.edu/the-current-state-of-al-qaida-in-saudi-arabia-2/>
- 30- Dipanjan Roy Chaudhary, 'UAE supports Indian action against terrorists post Uri attacks' Economic Times, 12 Temmuz 2018, <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/uae-supports-indian-action-against-terrorists-post-uri-attacks/articleshow/54660314.cms>
- 31- David Hearst, 'What the UAE fears most: Democracy' Middle East Eye, 23 Ağustos 2017, <https://www.middleeasteye.net/opinion/what-uae-fears-most-democracy>
- 32- Patrick Werr, 'UAE offers Egypt \$3 billion support, Saudis \$5 billion', Reuters, 9 Temmuz 2013, <https://www.reuters.com/article/us-egypt-protests-loan/uae-offers-egypt-3-billion-support-saudis-5-billion-idUSBRE9680Ho20130709>
- 33- Kuwar Singh, 'Was the Saudi crown prince's visit a success for India?' Quartz India, 22 Şubat 2019, <https://qz.com/india/1556642/post-pulwama-the-saudis-pull-off-a-delicate-india-pakistan-act/>
- 34- Joseph Hincks, 'Saudi Arabia Is Investing \$20 Billion in Pakistan. Here's What It's Getting in Return', Time, 19 Şubat 2019, <https://time.com/5531724/saudi-arabia-pakistan-mbs-imran-khan/>
- 35- 'Pakistan proud of 'special' ties with Saudi Arabia, UAE – army chief', Arab News, 5 Eylül 2019, <https://www.arab-news.com/node/1550076/pakistan>
- 36- 'Afghan Taliban, U.S. Officials Meet in U.A.E. As Peace Efforts Intensify', RFERL, 17 Aralık 2018, <https://www.rferl.org/a/taliban-says-meeting-u-s-officials-on-december-17/29660235.html>
- 37- Devirupa Mitra, 'Iran's Taliban Talks Tried to Cut US-Saudi-UAE Sway on Afghanistan Peace', The Wire, 8 Ocak 2019, <https://thewire.in/external-affairs/irans-taliban-talks-tried-to-cut-us-saudi-uae-sway-on-afghanistan-peace>
- 38- Joseph Hincks, 'Saudi Arabia Is Investing \$20 Billion in Pakistan. Here's What It's Getting in Return', Time, 19 Şubat 2019, <https://time.com/5531724/saudi-arabia-pakistan-mbs-imran-khan/>
- 39- 'Saudi Arabia's delicate balancing act in the Indian Subcontinent', Indiainc, 27 Mart 2019, <https://indiaincgroup.com/saudi-arabias-delicate-balancing-act-in-the-indian-subcontinent-india-global-business/>

YAZAR HAKKINDA

Mohammed Sinan Siyech, Singapur'daki Nanyang Teknoloji Üniversitesi, S. Rajaratnam Uluslararası Çalışmalar Okulu'nun (RSIS) bir birimi olan Uluslararası Siyasal Şiddet ve Terörizm Araştırmaları Merkezi'nde (ICPVTR) araştırma analisti olarak çalışmaktadır. Siyech, Batı Asya ve Hindistan ile ilgili siyaset, çatışma ve güvenlik konuları üzerine yazılar kaleme almaktadır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

منتدى
الشرف
ALSHARQ FORUM